

Äidinkielen opetus

tuksen ohjeeksi julkaistaisiin myös sellaisia hylättyjä aineita, joita ylioppilastutkintolautakunta on arvostellut huomattavasti toisin kuin opettaja. Nyt siihen tarjoutuu etsimättä tilaisuus. Eräästä koulusta saapui aine, »Sanomalehtien 'Yleisön osasto'», joka oli opettajalta saanut arvosanan 7 1/2, siis varman cum laude approbaturin, mutta jonka loppuun YTL:n ensimmäinen tarkastaja oli merkinnyt »Sanonta kovin alkeellista» ja toinen »Runsaasti asiaa, mutta epäselvyyttä, epäloogillisuutta ja muita kömmähdyksiä on tavan takaa» ja lopputulokseksi — improbaturin. Samasta koulusta saapui mm. eräs täyden kympin »Sateenkaari», jonka YTL alensi approbaturiksi. Eivät tarkastajat huvikseen muuttele arvosanoja, ja kaikki »kahden portaan» muutokset käyvät ainakin kahden tarkastajan käsien lävitse. Milloin itse olen ollut taipuvainen muutokseen, mutta en täysin vakuuttunut sen välttämättömyydestä, olen jättänyt opettajan arvosanan voimaan. Huolimatta siitä ikävästä vaikutuksesta, minkä asianomaisessa koulussa voi tehdä jonkin l:n muuttaminen i:ksi, vieläpä i:n muuttaminen l:ksi, ei sitä ole kavahdettava korkeamman oikeuden nimessä: kaikkia Suomen ylioppilaskokelaita on arvosteltava niin saman asteikon mukaan kuin se inhimillisesti on mahdollista.

Opettajan tai kokelaan jonkun tuttavan aloitteesta eräs tunnettu kansanedustaja kääntyi opetusministerin puoleen valittaen, että »Yleisön osaston» kirjoittajaa oli muka sorrettu mielipiteidensä vuoksi. Asianmukaisempaa olisi ollut osoittaa valitus suoraan YTL:lle, koska vain se voi saada korjauksen aikaan — mikäli havaitsee todella virheen tapahtuneen. Aine julkaistaan seuraavassa korjaamattomana, opettajan virhemerkinnät harvennettuina, YTL:n kursivoituina tai hakasissa []. Yleissuunnitelman hatarus ei ole kursivoimalla osoitettavissa; sen havaitsee, jos ottaa vaivakseen jäsentää tämän aineen. Suoranaisia kielivirheitä ei aineessa tosin

Väärinkö arvosteltu ylioppilasaine?¹

Hyvistä ylioppilasaineista on eri yhteyksissä julkaistu näytteitä. Viimeksi on Suomalaisen Kirjallisuuden Seura kustantanut »Valioaineita» I ja II, joissa keväiden 1948 ja 1949 kaikki tarjona olleet tehtävät ovat oivallisin ratkaisuin edustettuina. Monesti on lausuttu toivomus, joka on ikävä ja epäkiitollinen täyttää, että ope-

¹ Julkaistu alkuaan Vir. 1949 s. 227—229.

ole, mutta täytyy ihmetellä, että opettaja on ilman merkintöjä hyväksynyt kursivoit kohdat. Arvoisa kansanedustaja on ilmeisesti puuttunut asiaan hyväuskoisena vain yksipuolisten kuulopuheiden perustuksella, sillä olisi epäkohteliasta edes olettaa, että hän aineen luettuaan ei ymmärtäisi syitä sen hylkäämiseen.

Sanomalehtien »Yleisön osasto».

Nykyaikaisen sanan vapauden mainiona ilmauksena on sanomalehdissä nk. »Yleisön osasto», missä jokaisella on mahdollisuus ilmaista käsityskantansa erilaisista, usein hyvinkin ajankohtaisista kysymyksistä. Tavallisesti kaikkia ei tyydytä jonkun kansalaisen harmistunut huomautus, vaan kirjoitukseen tulee vastakirjoitus, jota seuraa toinen, ja täysi sanasota on käynnissä. [Tämä lause kuuluisi käsittelyyn.]

Lukipa minkä *julkaisun* »Yleisön osasto» tahansa, on *siellä ainakin* Suomessa, harvoin kiittäväää sanaa. Ihmisten huomio kohdistuu helposti vain epäkohtiin, joista syytetään valtiota, kuntaa tai vieläpä määrittä henkilöä. Näin säästyy paperia turhilta kehumisilta ja sitä enemmän jää tilaa terveille uudistusehdotuksille ja asiallisille valituksille. Nämä »Harmistuneen veronmaksajan» valitukset ovat useinkin hyvin alkeellisia, koska ne *tulevat suoraan epäkohdan lähimmästä ympäristöstä*. Kun sitten *syytetty* puolustautuu, tulevat asian kaikki puolet tutkituiksi, ja sivullisenkin on ehkä hiukan viisaampi. *Tavallisesti syytökset lyövät koko kansaa näpeille*. Esim. kansalaisten käyttäytyminen yleisillä paikoilla [,] kuten ravintoloissa, junissa, käymälöissä [,] on antanut aiheen *loputtoon kiivailuun*.

Jokaisella lehdellä on oma tyylinsä »Yleisön osastossakin». Puoluelehdissä *olevat* närkästyksen ilmaukset noudattavat tavallisesti lehden edustaman puolueen suuntaa, ja niiden kieliasukin voi vaihdella huomattavasti. On *kiinnostavaa lukea raivoisaa kirjoitelmaa*, jonka tekijää *hillitsevät hienon käytöksen siteet*. Alta saattaa kuulua tukahdutettu suuttumus tai esim. virkamieskoneiston hitauteen äärimmillään kyllästyneen kansalaisen epätoivo, joka helposti tarttuu lukijaankiin, vaikka purkauksen ulkonainen asu on *puristettu mahdollisimman hillittyyn muotoon*. Tämä muodollinen puoli on kovin *tärkeä*. [Ensimmäisen tavun selvä ö lienee ä:ksi tarkoi-

tettu]. Tekee perin *vastenmielisen vaikutuksen* jos määrittä nimeltä mainittua henkilöä parjataan kovin hillittömästi. Valtiota, kuntaa tai jotakin suurehkoa laitosta *saa haukkua*, mutta yhdelle henkilölle on liikaa, jos hän saa kannettavakseen *yleisön* paheksunnan. Jos käyttäjä siivotonta kieltä moittiessaan ihmisiä siivottomuudesta, niin tuskinpa siitä monikaan tapojaan parantaa. Täytyy oppia käyttämään sattuvaa, mutta silti vähemmän loukkaavaa kieltä. Kuitenkin kai tehoa *suomalaisen paksuun kalloon* paremmin heidän oma karkea kielenkäyttönsä, josta ei puutu meheviä, mieltä virkistäviä ja *sielua sen kiukusta vapauttavia sanontoja*. Tavallisesti kirjoittaminen »Yleisön osastoon» on tekijän *kiukunpurkausvaraventiili*, jolla hän, vaikka ei saisikaan korvausta kärsimistään vääryyksistä, tahtoo *kuvata* [venttiili ei kuvaa!] yleisölle sen ja sen yhteiskunnan määrittäköhdan kaikkine hyvine ominaisuuksineen. Varmaa on, että kirjoittajan *ärtymys hiukan lauhuu* nähdessä *än kirjalluksensa* sanomalehdessä kaikkien luettavissa.

Näiden »Yleisön osaston» keskustelujen aiheet ovat yhteisiä suurelle *kansanosalle*. Usein lukiessaan huomaa itse istuvansa syytettyjen penkillä, ja vaikka kuinka *puhdistelisi* syytöksiä päältään [,] on lopulta joko närkästynyt moisesta tai ehkä paksunahkaisesti hyväksyy syytteet. Mukavampaa on, jos saa puhtaalla omatunnolla seurata sivusta kiukkuista kirjoitusten vaihtoa, joka koskee vain rajoitetun piirin asioita. Silloin saattaa tuntea jopa pientä vahingoniloista nautintoa lukiessaan satuvia vastauksia. Käy niinkin, että *kahden henkilön keskinäiseen kiistaan liittyy vielä kolmas sotkemaan*, jolloin *juttu on tietysti maukkaampi*. [Toisto. Vrt. alkulausetta!] Teoreettisesti on mahdollista elää lehtiin lähetetyillä *marisemisilla*, koska sanomalehdet antanevat *pienen maksun jokaisesta kirjoitelmasta*. [Oho!] Kyllä Suomessa sen verran epäkohtia on, että muutama mies niiden varassa eläisi, *koska sama valitus saattaa uusiutua samassa lehdessä*. [Tarkoittoa ko kelas, että »Yleisön osastoon» kirjoittelemalla voi ansaita elatuksensa?!] Pääosa on kuitenkin aiheellisia, *ilman määrätietoista hakemista syntyneitä tyytymättömyyden ilmauksia, jotka ovat käytännön sanelema*. Sitä *tukee* vielä se seikka, että suomalainen ei mielellään tartu kynään kirjoittaakseen turhan tähden.

Suomalaisessa sanomalehdistössä on »Yleisön osasto» elävä, monesti hyvinkin

Äidinkielen opetus

lukijakuntaa kiinnostava alue, jonka sanontojen tuoreutta eivät liiat kohteliaisuussäännöt kahlitse, [pilkku pois!] ja joka hetkeksi johdattaa lukijan ajatukset askartelemaan ulkonaisesti ehkä vähäpätöisten epäkohtien kimpussa ja osoittaa, ettei vielä ole aika uinua *itsetyytyväisen nautiskelijan unta*.

Niin avuttomalta kuin tämä aine monessa suhteessa näyttääkin, en pitäisi sitä todistuksena kokelaan lahjattomuudesta vaan koulutuksen puutteesta. Tämäntä-paisia useasti ovat pontevien ominpäin-opiskelijoiden ensi askeleet kirjallisen esitustaidon liukkaalla polulla. Ellei ole synnynäistä tyylijatua, niinkuin muutamilla näyttää olevan, katsottakoon esim. Toivo Pekkasan ensimmäisiä yrityksiä, ei kirjallista esitustaitoa ominpäin opiskelevalla ole muuta turvaa kuin parhaiden kirjailijoiden esikuva ja tutkiminen — mutta se tie on hidas. Helpommin sittenkin on autettavissa näennäisesti pahempi vika, suunnitelman hataruus. En kuulu niihin, jotka asettaisivat aineenkirjoittajan ensimmäiseksi tehtäväksi yksityiskohtaisen jäsennyksen laatimisen. Se saattaa johtaa kaavamaisuuteen, väkinäisiin siirtymiin ja voi leikata innokkaan kirjoittajan siivet. Jonkinlainen yleishahmottelu on tietenkin

tarpeen kirjoittamaan ryhdyttäessä, mutta erinomainen tarkistuskeino on jäsennyksen laatiminen jälkeinpäin valmiista konseptista. Silloin havaitsee parhaiten toistot, aukot ja epäjohdonmukaisuudet, jotka ennen puhtaaksikirjoitusta on korjattava. Useat opettajat, jotka kiinnittävät miltei tuskallista tarkkaavaisuutta ns. asiavirheisiin, ikäänkuin ainekirjoitus olisi reaalikoe, jättävät suunnitelman hataruudet ja tyyli-virheet merkitsemättä ja unohtavat, että ainekirjoitus on ennen kaikkea kyp-syysskoe, jonka heikkoudet eivät ole parhaillakaan asiatiedoilla ja toisten kokeiden loistavillakaan suorituksilla korvattavissa. Tietysti on perustavia asiatietoja, joiden puute todistaa yleistä kypsymättömyyttä. Kun joku kirjoittaa — ottaakseni syystä kuuluisan ja karkean esimerkin — että »Johan Ludvig Topelius, kuten kaikki Suomen suurmiehet, syntyi Paikkarin torpassa», niin sen rinnalla kalpenee jokin sandantuhannen standartin virhe arvioitaessa Suomen puunvientiä ennen sotaa ja sen jälkeen — mainitakseni vereksen esimerkkin.

AARNE ANTILA